

TABELA II

Prywatne zagraniczne inwestycje bezpośrednie w/g gałęzi gospodarki inwestorów i krajów. Stan na koniec 1964 r. w mln DM

	Razem	EWG	Francja	Belgia	Włochy	Holandia	Austria	W. Bryt.	Szwecja	St. Zjed.	Kanada	Brazylia	Pozostałe kraje
Maszyny, pojazdy	1 271	467	78	340	31	18	31	18	65	41	47	235	367
Elektrotechnika, mech. prec.	1 176	280	123	79	63	15	24	18	143	34	25	231	421
Hutnictwo	881	179	127	26	5	21	15	9	46	15	362	96	159
Chemia, petrochemia	1 561	380	175	28	142	35	51	17	86	163	118	182	564
Energetyka	228	67	1	46	5	15	3	4	11	17	13	13	100
Mater. bud. ceram.	197	82	61	12	5	4	13	3	16	1	24	10	48
Art. spożywcze	217	42	25	5	6	6	20	4	68	13	18	9	43
Inne przemysły	255	30	14	6	7	3	48	6	52	31	14	13	61
Ubezpiecz. holdingi	225	18	9	2	3	4	8	16	35	73	34	7	34
Pozostałe	591	110	26	30	23	31	37	18	155	27	25	16	203
Osoby prywatne	603	74	29	7	27	11	56	4	288	13	82	12	74
	7 205	1 729	668	581	317	163	306	117	965	428	762	824	2 074

Z przedstawionych tendencji rozwojowych wnosić można, że powiązania kapitałowe między uprzemysłowionymi krajami, zwłaszcza zachodniej Europy, będą w najbliższych latach w miarę postępu technicznego szybko rozbudowywane, stymulując koncentrację i centralizację kapitału. Aktywny udział NRF w tych procesach, jak można przypuszczać, ulegnie dalszej intensyfikacji, jeżeli zachodni-niemiecki potencjał gospodarczy będzie nadal rozwijać się w dotychczasowym tempie.

Tadeusz Krajczyk

Źródło: „Monatsberichte der Deutschen Bundesbank” nr 12/1965; „DWI-Berichte” nr 24/1965; Archiwum Prasowe IZ; L. Köllner, *Der internationale Kapitalverkehr*. F. Knapp Verlag, Frankfurt am Main 1963.

PRZEGLĄD PROBLEMATYKI BADAŃ SOCJOLOGICZNYCH W INSTYTUTACH REGIONALNYCH I OŚRODKACH NAUKOWO-BADAWCZYCH NA ZIEMIACH ZACHODNICH

Stworzenie w ciągu ostatnich kilku lat sieci instytutów regionalnych na Ziemiach Zachodnich pociągnęło za sobą poważne konsekwencje w dziedzinie organizacji i rozwoju badań naukowych na tych obszarach. Zmiany organizacyjne polegały na przejęciu przez te placówki roli głównego inicjatora i organizatora badań naukowych na „swoim” terenie, na prowadzeniu badań w sposób systematyczny, w oparciu o plan naukowo-badawczy ośrodka i — o ile możliwości — przez własną, etatową kadre naukową. Dążąc do usprawnienia organizacyjnego swych prac, ośrodki regionalne powołały do życia Komisję Koordynacyjną, w której ramach przedstawiciele ich dyskutują i uzgadniają sprawy związane z planowaniem badań naukowych, organizowaniem wspólnych konferencji i sesji naukowych, przygotowaniem wydawnictw zbiorowych itd. Obok zmian organizacyjnych, powstanie sieci regionalnych placówek naukowych na Ziemiach Zachodnich spowodowało — co jest rzeczą zrozumiałą — intensywny rozwój regionalnych badań naukowych,

ześrodkowujących się w wyspecjalizowanych zespołach badawczych, reprezentujących szeroki wachlarz dyscyplin naukowych.

W ramach niniejszego przeglądu przedstawię sytuację na odcinku badań socjologicznych w ośrodkach regionalnych. Podstawę omówienia stanowią informacje podane na konferencji socjologicznej, odbytej w Szczecinie w dniu 18 XI 1966 r. Poszczególne ośrodki reprezentowali: dr K. Kwaśniewski — Opole, dr B. Jałowiecki — Wrocław, mgr W. Korcz — Zielona Góra, prof. dr A. Wielopolski, dr K. Golczewski i mgr T. Makowska — Szczecin, dr B. Chmielewska i mgr E. Manikowski — Koszalin. Z ramienia instytucji centralnych udział w konferencji wzięli: prof. dr J. Szczepański — PAN Warszawa, doc. dr S. Kowalewska i dr J. Kulpińska — Uniwersytet Łódzki, doc. dr W. Mrozek — Śląski Instytut Naukowy Katowice, doc. dr Z. Dulczewski i dr A. Kwilecki — Instytut Zachodni Poznań. Omówienie obejmuje tematykę badań podjętych głównie w ostatnich latach i prowadzonych nadal lub opracowywanych oraz badań planowanych na rok 1967. Ośrodki uszeregowano w porządku geograficznym, według miast wojewódzkich Ziemi Zachodnich.

OSRODEK OPOLSKI

Naukowe środowisko socjologiczne Opola tworzą: Pracownia Socjologiczna Instytutu Śląskiego w Opolu oraz Zakład Filozofii i Socjologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Kierownikiem obydwu placówek jest dr K. Kwaśniewski (do 1965 r. kierownikiem Pracowni Socjologicznej IS był doc. dr K. Żygulski).

Pracownia Socjologiczna IS, prowadzi badania nad zagadnieniami industrializacji, załóg pracowniczych zakładów przemysłowych oraz przemian społeczno-kulturowych wsi opolskiej. W ramach wymienionych grup problemowych podjęto następujące tematy: 1) praca a rodzina (badania w kombinacie przemysłowym Kędzierzyn), 2) funkcjonowanie organizacji formalnej w zakładach przemysłowych (badania w Groszowicach i Zdzeszowicach), 3) działalność kulturalno-oświatowa na wsi opolskiej 1960—1965, 4) współczesna kultura w świadomości mieszkańców wsi opolskiej.

Zakład Filozofii i Socjologii WSP podjął badania: 1) nad zagadnieniem adaptacji i integracji kulturowej ludności Śląska po II wojnie światowej (temat rozprawy habilitacyjnej dra K. Kwaśniewskiego), 2) nad społecznym warunkowaniem w zakresie procesów wychowania i nauczania na Opolszczyźnie (tematy prac magisterskich studentów WSP), 3) nad rolą i pozycją społeczną nauczycieli w woj. opolskim (praca zbiorowa).

OSRODEK WROCLAWSKI

Wrocławskie środowisko naukowe obfituje w różnorodne formy aktywności w dziedzinie badań socjologicznych. Najszerszą platformę dla współpracy organizacyjnej daje wrocławski Oddział Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Prezesem Oddziału jest prof. dr Stefan Golachowski. Na podstawie danych zebranych przez Zarząd Oddziału PTS, dr B. Jałowiecki wyróżnia osiem następujących zespołów badawczych:

1) Katedra Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego prowadzi badania nad zagadnieniem dolnośląskich społeczności wiejskich (praca dra B. Garygi) oraz nad zagadnieniem wielkomiejskiej społeczności m. Wrocławia (praca dra Cz. Buczka).

2) Pracownia Urbanistyczna m. Wrocławia opracowuje zagadnienie osiedli, jako miejskich jednostek mieszkalnych (studium socjologiczno-urbanistyczne dra B. Jałowieckiego) oraz zagadnienie społecznych przyczyn fluktuacji kadr w budownictwie (praca wspólna dra Cz. Buczka i dra B. Jałowieckiego).

3) Polskie Towarzystwo Socjologiczne Oddział we Wrocławiu wspólnie z Wydziałem Kultury Prezydium Miejskiej i Wojewódzkiej Rady Narodowej podjęło opracowanie wyników konkursu pt. „Czym jest dla Ciebie miasto Wrocław” (praca zbiorowa dra Cz. Buczka, mgra J. Goćkowskiego i dra B. Jałowieckiego) oraz badania nad publicznością teatralną miasta Wrocławia (mgr E. Bagiński i mgr J. Goćkowski).

4) Katedra Geografii Ekonomicznej Uniwersytetu Wrocławskiego pod kierownictwem prof. dra S. Golachowskiego prowadzi badania nad strukturą przestrzenną uwarstwienia społecznego ludności Polski oraz nad osadnictwem robotniczym na wsi (ostatni temat opracowywany wspólnie z Katedrą Urbanistyki Politechniki Wrocławskiej oraz z Międzyuczelnianym Zakładem Podstawowych Problemów Budownictwa, Urbanistyki i Architektury w Warszawie).

5) Sekcja Lubiąsko-Głogowska Komitetu Badań Rejonów Przemysławianych przy PAN — badania dra B. Jałowieckiego nad adaptacją nowych przybyszów do warunków życia w mieście przemysławianym oraz nad zmiennością wzorów rodziny następującą pod wpływem procesów urbanizacji społecznej.

6) Pracownia Planów Regionalnych przy WKPG we Wrocławiu — badania dra Cz. Buczka i dra B. Jałowieckiego nad pracą zawodową kobiet w rejonach przemysławianych.

7) Wojewódzka Pracownia Urbanistyczna — badania E. Bagińskiego nad preferencjami mieszkaniowymi ludności miasta górniczego (na przykładzie m. Wałbrzycha).

8) Katedra Ekonomii i Organizacji Przemysłu Politechniki Wrocławskiej — badania Z. Gałdzickiego nad przemianami struktury społecznej pod wpływem rozwoju nowych dziedzin przemysłu (m.in. przeprowadzono badania w zakładach „Elwro”).

OSRODEK LUBUSKI

Socjologiczny zespół badawczy w Zielonej Górze zorganizowany jest przy Lubuskim Towarzystwie Naukowym. Towarzystwo prowadzi swoją działalność badawczo-naukową w specjalistycznych komisjach. Przewodniczącym Komisji Socjologicznej jest prof. dr Władysław Markiewicz z Poznania. Członkowie Komisji opracowują następujące tematy: 1) Psychospołeczne warunki integracji załóg zakładów przemysłowych, 2) Problemy integracji załogi „Zastalu” (obydwa tematy podjęte przez mgra J. Szmytkowskiego), 3) Motywy wyboru zawodu inżyniera przez studentów Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze (badania mgra W. Patyka i mgra J. Szmytkowskiego).

Z Komisją współpracuje kierownik Pracowni Psychologiczno-Socjologicznej Zakładów „Stilon” w Gorzowie — mgr W. Sadowski.

W 1967 r. przewidziane jest ogłoszenie konkursu dla mieszkańców Zielonej Góry pt. „Co myślisz o swoim mieście?”.

OSRODEK SZCZECIŃSKI

Czołową instytucją środowiska socjologicznego Szczecina jest Instytut Zachodnio-Pomorski. Większość badań socjologicznych podejmowanych w Szczecinie i na terenie woj. szczecińskiego mieści się w ramach planu naukowo-badawczego Sekcji Socjologiczno-Demograficznej IZ-P. Przewodniczącym Sekcji jest prof. dr Alfred Wielopolski. Z Sekcją współpracuje Pracownia Psychologii i Socjologii Pracy Stoczni im. A. Warskiego w Szczecinie. W polu zainteresowań Sekcji znajdują się prace dotyczące następujących grup problemowych: 1) Rodowód i oblicze społecz-

no-kulturalne nauczycieli na Pomorzu Zachodnim (badania dra B. Sadaja), 2) kształtowanie się zawodu rybaka dalekomorskiego w Polsce Ludowej (badania dra L. Janiszewskiego), 3) procesy adaptacyjne i przeobrażenia społeczno-kulturalne ludności m. Szczecina (badania na przykładzie jednej z dzielnic miasta prowadzone przez mgr H. Winiecką), 4) zagadnienie absolwentów wyższych uczelni m. Szczecina (badania mgra A. Nowaka).

Na rok 1967 planuje się rozpoczęcie długofalowych badań socjologicznych nad m. Szczecinem, które obejmą m.in.: 1) kształtowanie się struktury społeczno-demograficznej miasta, 2) kształtowanie się i rozwój niektórych instytucji i grup zawodowych, 3) zagadnienia ekologii społecznej, 4) przeobrażenia społeczno-kulturalne w kręgu peryferyjnych dzielnic miasta, 5) oddziaływanie społeczno-kulturalne Szczecina w obrębie jego strefy podmiejskiej, 6) przeobrażenia społeczne związane z wielką inwestycją przemysłową w podmiejskiej miejscowości Police.

Przewiduje się również ogłoszenie i opracowanie konkursu-ankiety pt. „Czym jest dla Ciebie miasto Szczecin?” Celem konkursu jest zebranie materiału dotyczącego postaw mieszkańców Szczecina wobec problemów własnego miasta. Będzie to ponadto materiał porównawczy z analogicznymi obserwacjami zebranymi w Poznaniu, Wrocławiu, Warszawie i Zielonej Górze. Stałym konsultantem zespołu badawczego nad miastem Szczecinem jest dr A. Kwilecki z Poznania.

OŚRODEK KOSZALIŃSKI

Koszalin w systemie organizacyjnym badań socjologicznych liczy się od daty powstania Ośrodka Badań Naukowych przy Koszalińskim Towarzystwie Społeczno-Kulturalnym. Ośrodek rozpoczął swą pracę (wrzesień 1965 r.) od zorganizowania dwóch pracowni: Historycznej i Socjologicznej. Funkcję dyrektora Ośrodka oraz kierownika Pracowni Socjologicznej pełni dr B. Chmielewska. Tematyka badawcza Pracowni Socjologicznej obejmuje: 1) zagadnienia społeczno-wychowawcze i kulturalne młodzieży woj. koszalińskiego (praca zespołowa pod kierunkiem dr B. Chmielewskiej), 2) zagadnienie adaptacji absolwentów wyższych uczelni w Polsce podejmujących pracę zawodową w woj. koszalińskim (badania mgra E. Manikowskiego), 3) przeobrażenia społeczno-kulturalne w środowisku rybaków morskich środkowego wybrzeża (badania doc. dra Z. Dulczewskiego z Poznania), 4) kształtowanie się środowisk społecznych Państwowych Gospodarstw Rolnych woj. koszalińskiego (badania mgr E. i Z. Piotrowskich), 5) zagadnienie środowisk twórczych plastyków i kultury plastycznej w woj. koszalińskim (badania mgra J. Szweja).

Pracownia Socjologiczna zorganizowała 43-osobowy zespół stałych współpracowników biorących udział w odczytach i konferencjach naukowych.

OŚRODEK GDAŃSKI

Podstawową placówkę badań socjologicznych na terenie miasta i woj. gdańskiego stanowi Katedra Socjologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku. Kierownikiem Katedry jest prof. dr Stanisław Kowalski z Poznania. Prace naukowo-badawcze Katedry obejmują m.in.: 1) zagadnienie kształtowania się nowego społeczeństwa w woj. gdańskim w latach 1945—1964 (praca habilitacyjna dra B. Maroszka), 2) społeczne zagadnienia zawodu nauczycielskiego (w tym proces awansu społeczno-zawodowego nauczycieli, problem rekrutacji i aspiracji społeczno-zawodowych studentów WSP, zagadnienie funkcji selekcyjno-zawodowej średniego szkolnictwa zawodowego), 3) rozwój szkolnictwa w miastach i wsiach powiatów kaszubskich woj. gdańskiego.

W Morskim Instytucie Rybackim w Gdyni prowadzone są m. in. prace badawcze dotyczące społecznych aspektów zawodu rybaka morskiego (badania dr A. Polańskiej). Także Instytut Bałtycki w Gdańsku przewiduje podjęcie badań socjologicznych nad zagadnieniem rybaków morskich, zawodu marynarza oraz przemian w świadomości społeczeństwa polskiego w stosunku do morza i spraw morskich.

OSRODEK OLSZTYŃSKI

Badania socjologiczne w Olsztynie i woj. olsztyńskim prowadzone są przez zespół osób współpracujących z Ośrodkiem Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. W ostatnich latach inspiratorem wielu badań jest dr M. L. Szwegrub — PAN Warszawa. W planie naukowo-badawczym Ośrodka na 1967 r. przewidziane są m. in. następujące opracowania: 1) zagadnienie modelu socjalistycznego przedsiębiorstwa rolnego w Olsztyńskim (praca zespołowa pod kierunkiem dr M. L. Szwegrub), 2) procesy integracyjne na wsi olsztyńskiej (badania socjologiczno-etnograficzne pod kierunkiem mgr A. Szyfer), 3) przemiany społeczne w środowisku ludności ukraińskiej w woj. olsztyńskim (badania M. mgr Winnickiego i F. mgr Walichnowskiego), 4) zagadnienie roli i sytuacji społecznej nauczycieli w woj. olsztyńskim (badania mgr L. Sołomowej i mgr F. Walichnowskiego).

Ośrodek przewiduje zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji naukowej na temat stanu i potrzeb badań socjologicznych w Państwowych Gospodarstwach Rolnych.

Biorąc za punkt wyjścia omówioną wyżej tematykę prac naukowo-badawczych, sformułujemy kilka spostrzeżeń ogólnych. Przede wszystkim widoczny jest szybki rozwój socjologicznych badań terenowych na Ziemiach Zachodnich oraz daleko idąca zbieżność w podejmowaniu zasadniczej problematyki. Wszystkie niemal ośrodki zajmują się tematyką z zakresu podstawowych przeobrażeń w życiu społeczno-gospodarczym i kulturalnym kraju, takich jak procesy industrializacji i ich wpływ na różne dziedziny życia, przeobrażenia w strukturze gospodarczej i zawodowej ludności, zagadnienia ruchliwości społecznej, funkcjonowanie systemu szkolnictwa i oświaty, przeobrażenia w ustroju rolnym i w życiu społeczno-kulturalnym ludności wiejskiej itd. Ogólnie biorąc widoczne jest jak na dłoni generalne odejście od tematyki okresu pionierskiego na Ziemiach Zachodnich, co świadczy o intensywności i tempie współczesnych przemian.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że niektóre ośrodki regionalne (Koszalin, Olsztyn) podjęły badania dotyczące państwowych gospodarstw rolnych. Badania socjologiczne nie były dotąd w Polsce na tym odcinku prowadzone. Wyniki badań ośrodków regionalnych mogą mieć znaczenie dla ogólnego rozwoju socjologii wsi.

Właściwą skalę porównawczą dla oceny rozwoju badań socjologicznych na Ziemiach Zachodnich stanowić powinno odniesienie do punktu wyjściowego. Przypomnijmy więc, że rozwój tych badań jest wyłącznie dorobkiem ostatniego dziesięciolecia, tj. okresu związanego z odbudową socjologii w Polsce po 1956 r.

Zygmunt Dulczewski